SMERNICA K PREVENCII A RIEŠENIU ŠIKANOVANIA ŽIAKOV
Príloha č. 2

V súlade so Smernicou č. 36/2018 MŠVVaŠ SR k prevencii a riešeniu šikanovania žiakov v školách a školských zariadeniach, ktorá nadobudla účinnosť 1. septembra 2018 bola vypracovaná interná smernica SOŠ sv. Cyrila a Metoda v Michalovciach.

Úvod

Práca pod tlakom, stres, neúspechy, frustrácia, vnútorná nespokojnosť a nevyrovnanosť, to všetko sú činitele súčasného života. Následkom nich sa kumuluje negatívna energia – agresivita. Agresívne správanie sa prejavuje násilím voči určitému objektu, nepriateľstvom a útočnosťou. Agresia je podstatnou šikanovania.

Pojem šikanovanie v školskom prostredí môžeme analyzovať z nasledujúcich troch hľadísk:
1. **z hľadiska psychologického** ako špecifické poruchy správania,
2. **z hľadiska pedagogického** ako problémové správanie,
3. **z hľadiska právneho** ako „násilnú trestnú činnosť" páchanú dieťaťom alebo mladistvým, pričom v prípade šikanujúceho mladistvého môžeme hovoriť o delikvencii mládeže.

Príčiny šikanovania

Šikanovanie má veľa príčin. Niektoré sú známe na prvý pohľad, iné sú jasné až vtedy, keď ideme do hĺbky problému. Psychológovia uvádzajú nasledovné hlavné príčiny šikanovania:
túžba po moci, ovládať druhého človeka,
motív krutosti, človeku niekedy pôsobí potešenie, keď vidí druhých trpieť,
zvedavosť, týrať druhého, je tak trochu experiment,
nuda, túžba po senzácii.

Kto je agresor ?

Agresor býva zväčša egoistický jedinec, ktorému je mu cudzia úcta k iným ľuďom, nerozumie problémom iných, nevie, čo je empatia.
Odborníci rozlišujú dva typy agresorov:

1. **príležitostný agresor** – tieto deti potrebujú jasné a pevné pravidlá a mali by poznať dôsledky svojich činov,
2. **chronický agresor** – u týchto detí je veľmi ťažké zmeniť ich správanie. Bez intenzívnej pomoci sa budú pravdepodobne dopúšťať trestnej činnosti a spôsobovať problémy svojmu okoliu.

Kto býva najčastejšie obeťou šikanovania?

Obeťou šikanovania sa môže stať každý. Kritériá na jej výber v kolektíve sú rozmanité. Niekedy je to otázkou náhody. Avšak často to býva práve žiak, ktorý sa od ostatných odlišuje.

Najčastejšie sa terčom agresie stávajú žiaci:

- ktorí sa dobre učia, ochotne pomáhajú, sú usilovní a svedomití.
- ktorí sa od skupiny odlišujú pre nejakú zvláštnosť–handicapovanosť a pod.,
- ktorí majú v škole málo kamarátov,
- ktorí ťažšie nadväzujú kontakty,
- citlivé, tiché, utiahnuté, nepriebojné, slabšie, pomalšie typy
- zo sociálne slabších vrstiev,
- ktorí provokujú agresiu vlastným správaním,

Obete mávajú nízke sebavedomie, považujú sa za hlúpe a nezaujímavé, submisívne sa podriaďuje. Ťažko sa presadzujú medzi rovesníkmi.

Prejavy šikanovaného žiaka:

- šikanované deti často nevedia rodičom, učiteľom ani iným dospelým osobám povedať o tom, že sú šikanované, ale svojim zmeneným správaním skryto volajú o pomoc;
- počas prestávok bývajú samy a nemajú kamarátov;
- pôsobia smutne, neisto, ustrašene;
- pod rôznymi výhovorkami sa vyhýbajú škole – zvyšuje sa počet ich ospravedlnených, postupne aj neospravedlnených hodín v škole;
- spolužiaci ho prehliadajú, odmietajú, nechcú vedľa neho sedieť;
- vyhľadáva „bezpečnú“ cestu domov – pripája sa k nejakým dospelým, vyčkáva, kým všetci spolužiaci neodídu;
- náhle sa zhoršuje jeho školský prospech;
- má odreniny, modriny, škrabance, ktoré nevie vysvetliť;
- často ho pred odchodom do školy pobolieva hlava, brucho.

Článok 1
Úvodné ustanovenia

(1) Táto smernica upravuje základné znaky, formy a prejavy šikanovania detí a žiakov (ďalej len „žiak“), možnosti preventívneho pôsobenia a metódy riešenia šikanovania žiakov v nadväznosti na zodpovednosť školy a školského zariadenia podľa § 144 ods. 1 písm. o) a § 153 ods. 1 zákona a na práva žiaka podľa § 144 ods. 1 písm. i) a k) zákona.

Článok 2
Charakteristika šikanovania

(1) Šikanovaním sa rozumie:
a) správanie žiaka, ktorého úmyslom je ublíženie, ohrozenie alebo zastrašovanie iného žiaka alebo
b) úmyselný spravidla opakovaný útok voči žiakovi alebo skupine žiakov, ktorí sa z rôznych dôvodov nevedia alebo nemôžu účinne brániť.

(2) Podstatou šikanovania je najmä
a) úmysel ublížiť druhému fyzicky alebo psychicky,
b) agresia jedného žiaka alebo skupiny žiakov,

c) prevaha agresora alebo skupiny agresorov nad obeťou.

(3) Šikanovanie sa môže prejaviť
a) v priamej forme, najmä fyzickými útokmi, urážaním, nadávkami, posmechom, zosmiešnením, príkazmi agresora vykonať určitú vec proti vôli obete, odcudzením veci, vyhrážaním, zastrašovaním, vydieraním, zneužitím osobných údajov, fotografií, šírením nepravdivých informácií alebo kyberšikanovaním alebo
b) v nepriamej forme, najmä prehliadaním, ignorovaním, zámerným vyčleňovaním z kolektívu alebo nedobrovoľným vystavovaním agresívnym situáciám.

(4) Kyberšikanovanie je priama forma šikanovania, pri ktorej ide o zneužitie informačno-komunikačných technológií (najmä telefónu, tabletu, internetu a sociálnych sietí) na úmyselné ohrozenie, ublíženie alebo zastrašovanie, pričom sa často vyskytuje v spojení s inými formami šikanovania.

(5) Kyberšikanovanie má najčastejšie tieto znaky
a) sociálna prevaha alebo psychická prevaha agresora, nie je nutná fyzická prevaha,
b) agresor vystupuje často anonymne,
c) útok nevyžaduje fyzický kontakt agresora a obete,
d) agresor spravidla nevidí priamu emocionálnu reakciu obete na útok s ohľadom na anonymitu a odstup, ktoré informačno-komunikačné technológie umožňujú,
e) útoky sa šíria prostredníctvom internetu podstatne rýchlejšie ako inými spôsobmi,
f) útoky sú prístupné veľkému množstvu osôb,
g) agresor je schopný uskutočniť útok z rôznych miest,
h) útoky môžu mať dlhšie trvanie v čase,
i) obeť nemusí o napadnutí dlhšiu dobu vedieť,
j) obeť nemusí byť schopná identifikovať agresora,
k) zverejnené informácie, fotografie a audiozáznamy a videozáznamy môže byť náročné odstrániť z internetu.

(6) Šikanovanie môže napĺňať skutkovú podstatu trestného činu alebo priestupku.

(7) Žiak, ktorý je agresorom, môže byť trestne stíhaný najmä za trestný čin
a) ublíženia na zdraví, [1)]
b) obmedzovania osobnej slobody, [2)]
c) lúpeže, [3)]
d) vydierania, [4)]
e) hrubého nátlaku, [5)]
f) nátlaku, [6)]
g) porušovania domovej slobody, [7)]
h) sexuálneho násilia, [8)]
i) sexuálneho zneužívania, [9)]
j) krádeže, [10)]
k) neoprávneného užívania cudzej veci, [11)]
l) poškodzovania cudzej veci, [12)]
m) nebezpečného vyhrážania sa, [13)]
n) nebezpečného prenasledovania, [14)]
o) výroby detskej pornografie, [15)]
p) rozširovania detskej pornografie, [16)]
q) prechovávania detskej pornografie a účasť na detskom pornografickom predstavení, [17)]

r) ohovárania.[18)]

(8) Šikanovanie môže napĺňať skutkovú podstatu priestupku proti občianskemu spolunažívaniu[19)] alebo priestupku proti majetku. [20)]

(9) Skutočnosť, že fyzická osoba nie je trestne zodpovedná z dôvodu nízkeho veku[21)] nie je prekážkou na podanie žaloby vo veci náhrady škody, ktorú žiak spôsobil na majetku alebo vo veci náhrady ujmy, ktorú žiak spôsobil na zdraví. Zákonný zástupca žiaka a žiak zodpovedajú za škodu spoločne a nerozdielne.

(10) Pedagogický zamestnanec alebo odborný zamestnanec, ktorému je známy prípad šikanovania a neprijme žiadne opatrenie, môže byť stíhaný najmä za trestný čin
a) neprekazenia trestného činu, [22)]
b) neoznámenia trestného činu[23)] alebo
c) ublíženia na zdraví. [24)]

Článok 3
Prevencia šikanovania

(1) Prevencia šikanovania sa zabezpečuje najmä formou:
a) súčasti výchovno-vzdelávacieho procesu vrátane pozitívneho vplyvu osobnosti pedagogického zamestnanca a odborného zamestnanca v rámci každodenného vyučovania, obsahového zamerania a didaktiky predmetov a prierezových tém:

1. osobný a sociálny rozvoj,
2. mediálna výchova,
3. multikultúrna výchova,
4. ochrana života a zdravia,
5. výchova a vzdelávanie k ľudským právam,
6. výchova k občianstvu,
7. boj proti extrémizmu,
8. výchova k manželstvu a rodičovstvu a

b) súťaží, hier, prednášok alebo diskusií organizovaných školou alebo organizovaných inými relevantnými subjektmi.

(2) Riaditeľ školy, koordinátor prevencie a triedny učiteľ priebežne informujú zákonných zástupcov, opatrovníka, osoby, ktorým súd zveril dieťa do osobnej starostlivosti (§ 48 Zákona č. 36/2005 Z. z. v znení neskorších predpisov.) alebo do pestúnskej starostlivosti alebo do starostlivosti budúcich osvojiteľov (§ 103 Zákona č. 36/2005 Z. z. v znení neskorších predpisov.) (ďalej len „osoba, ktorá sa osobne stará o dieťa“) alebo zariadenie, v ktorom je žiak umiestnený na základe rozhodnutia súdu o preventívnych činnostiach školy. Pri realizácii preventívnych činností školy riaditeľ školy, koordinátor prevencie a triedny učiteľ venujú zvýšenú pozornosť efektivite týchto činností. Za efektívnu stratégiu v príslušnej oblasti sa nepovažujú jednorazové činnosti, kultúrne podujatia, moralizovanie a zastrašovanie.

(3) Riaditeľ školy, koordinátor prevencie a triedny učiteľ vopred preveria navrhované preventívne činnosti školy s cieľom predísť nežiaducemu vplyvu neodborných činností, ako aj škodlivému vplyvu kultov, siekt či extrémistických organizácií na žiakov.
(4) Riaditeľ školy oboznamuje s podstatou, formami a nebezpečnými dôsledkami šikanovania

a) všetkých žiakov príslušnej školy a ich zákonných zástupcov,
b) zamestnancov školy príslušnej školy,
c) osoby, ktoré sa osobne starajú o dieťa,
d) zariadenie, v ktorom je žiak umiestnený na základe rozhodnutia súdu.

(5) Riaditeľ školy zodpovedá za systémové aktivity školy v oblasti prevencie šikanovania. Pri príprave a realizácii celoškolskej stratégie najmä
a) vytvára pozitívne prostredie v škole,
b) podporuje prosociálne správanie a vzťahy detí,
c) určuje v školskom poriadku pravidlá
    1. správania sa vrátane sankcií za ich porušenie,
    2. používania informačno-komunikačných technológií (mobilných telefónov, tabletov, počítačov a iných komunikačných technológií) v priestoroch školy,
d) rozpracúva podrobnosti prevencie a riešenia šikanovania žiakov vo vnútornom predpise školy,
e) zabezpečuje v súlade s pracovným poriadkom školy zvýšený dozor pedagogických zamestnancov cez prestávky, pred začiatkom vyučovania, po jeho skončení a v čase mimo vyučovania, najmä v priestoroch, kde k šikanovaniu už došlo alebo by k nemu mohlo dochádzať,
f) oboznamuje pedagogických zamestnancov a odborných zamestnancov so spôsobom oznamovania šikanovania a preverovania šikanovania,
g) informuje o postupe pri zistení šikanovania, najmä
    1. pedagogických zamestnancov a odborných zamestnancov,
    2. žiakov,
    3. zákonných zástupcov žiaka,
    4. osoby, ktoré sa osobne starajú o dieťa,
    5. zariadenie, v ktorom je žiak umiestnený na základe rozhodnutia súdu,
h) zabezpečuje zverejnenie kontaktných údajov inštitúcií, ktoré sa prevenciou a riešením šikanovania zaoberajú,
i) určuje v pracovnom poriadku školy povinnosť zamestnancov školy oznamovať podozrenie zo šikanovania,
j) zabezpečuje vzdelávanie pedagogických zamestnancov v oblasti prevencie šikanovania, vrátane kyberšikanovania, prostredníctvom zvyšovania digitálnej gramotnosti učiteľov,
k) spolupracuje s odbornými zamestnancami príslušného centra pedagogickopsychologického poradenstva a prevencie (ďalej len „centrum“) a ďalšími odbornými pracoviskami poradenských služieb a preventívnych služieb v regióne,
l) zapája do prevencie šikanovania žiacku školskú radu, radu školy a zriaďovateľa.

Článok 4
Metódy riešenia šikanovania

(1) Riaditeľ školy alebo ním poverená osoba zostavuje tím zamestnancov školy (koordinátor prevencie, výchovný poradca, triedny učiteľ, zástupca vedenia školy), ktorý navrhuje a zabezpečuje odborný postup pri riešení šikanovania. Postup v prípade zistenia šikanovania je uvedený v čl. 8 A.

(2) Riaditeľ školy alebo ním poverená osoba pri zisťovaní a preverovaní šikanovania najmä
a) zabezpečí bezodkladnú pomoc obetiam a ochranu obetí,
b) zabezpečí dozor v triede, kde sa preveruje šikanovanie,
c) vykonáva opatrenia na zabránenie možnej krivej výpovede agresora jeho izoláciou počas preverovania šikanovania,
d) preveruje šikanovanie bezodkladne v čase, keď agresor nie je ešte dohodnutý na spoločnej výpovedi s obeťou, svedkami alebo inými osobami, ktoré na šikanovanie upozornili,
e) zabezpečí, aby obeť nebola konfrontovaná s agresorom,
f) zabezpečí zistenie vhodných svedkov a uskutočnenie individuálnych rozhovorov alebo konfrontačných rozhovorov so svedkami,
g) uchováva dôkazy pri podozrení na kyberšikanovanie v spolupráci s koordinátorom informatizácie alebo externým expertom,
h) kontaktuje vo vzťahu k obeti, agresorovi a svedkovi šikanovania
   1. zákonných zástupcov,
   2. osoby, ktoré sa osobne starajú o dieťa,
   3. zariadenie, v ktorom je žiak umiestnený na základe rozhodnutia súdu,
   4. zariadenie sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately, v ktorom je žiak umiestnený,
i) kontaktuje miestne príslušné centrum,
j) zabezpečí použitie anonymnej dotazníkovej metódy,
k) vedie písomné záznamy o riešení jednotlivých prípadov šikanovania,
l) zabezpečí pri rozhovoroch prítomnosť najmenej dvoch pedagogických zamestnancov alebo odborných zamestnancov,
m) ohlasuje príslušným útvarom Policajného zboru podozrenie na spáchanie priestupku alebo trestného činu. (V prípade podozrenia na spáchanie trestného činu sa uvedené ohlasuje orgánom činným v trestnom konaní, t.j. policajtovi alebo prokurátorovi. V prípade podozrenia na spáchanie priestupku sa uvedené ohlasuje príslušnému okresnému úradu.)

Článok 5
Opatrenia na riešenie šikanovania

(1) Opatreniami na riešenie šikanovania pre obeť a jej zákonných zástupcov, osoby, ktoré sa osobne starajú o dieťa a zariadenie, v ktorom je obeť umiestnená na základe rozhodnutia súdu sú najmä
a) odporúčanie vyhľadať individuálnu odbornú starostlivosť,
b) zabezpečenie skupinového intervenčného programu v spolupráci s centrom,
c) zaistenie bezpečia obete,
d) zabezpečenie informovania a poradenstva o šikanovaní pre osoby uvedené v článku 3 ods. 2.

(2) Opatreniami na riešenie šikanovania pre agresora a jeho zákonných zástupcov, osoby, ktoré sa osobne starajú o dieťa a zariadenie, v ktorom je agresor umiestnený na základe rozhodnutia súdu sú najmä
a) odporúčanie zákonným zástupcom agresora vyhľadať odbornú starostlivosť centra,
b) preloženie agresora do inej triedy alebo do inej výchovnej skupiny, ak je agresor schopný stále ohrozovať svoje okolie,
c) uloženie opatrenia vo výchove podľa § 58 ods. 2 a 3 zákona.

(3) Pedagogický zamestnanec alebo odborný zamestnanec je povinný šikanovanie, alebo podozrenie zo šikanovania medzi žiakmi bezodkladne riešiť a každej jeho obeti bezodkladne poskytnúť pomoc.

Článok 6
Spolupráca školy s orgánmi činnými v trestnom konaní a orgánom sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately

(1) Riaditeľ školy je povinný oznámiť orgánom činným v trestnom konaní podozrenie, že žiak sa dopustil:
a) šikanovania,
b) spáchania trestného činu uvedeného v čl. 2 ods. 7 alebo opakovane páchal priestupky uvedené v čl. 2 ods. 8 v súvislosti so šikanovaním.

(2) Riaditeľ školy je povinný orgánu sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately oznámiť:
a) podozrenie podľa odseku 1,
b) skutočnosti, ktoré ohrozujú obeť, agresora alebo svedkov,
c) opatrenia, ktoré prijal podľa článku 4 alebo článku 5.

Článok 7
Spolupráca školy so zákonnými zástupcami žiakov, osobami, ktoré sa osobne starajú o dieťa alebo zariadením, v ktorom je žiak umiestnený na základe rozhodnutia súdu

(1) Pri podozrení na šikanovanie žiaka spolupracujú riaditeľ školy, koordinátor prevencie, výchovný poradca, ďalší pedagogickí zamestnanci a odborní zamestnanci s rodinou obete a s rodinou agresora.

(2) Pedagogickí zamestnanci a odborní zamestnanci dbajú pri rozhovore so zákonným zástupcom obete, agresora alebo svedka najmä na zachovanie dôvernosti informácií.
(3) Riaditeľ školy môže odporučiť zákonným zástupcom agresora a osobám, ktoré sa osobne starajú o dieťa alebo zariadeniu, v ktorom je umiestnený na základe rozhodnutia súdu, umiestniť agresora na dobrovoľný diagnostický pobyt do diagnostického centra alebo do liečebno-výchovného sanatória.

(4) O úkonoch podľa tohto článku osoba poverená riaditeľom školy vyhotovuje zápis, z ktorého po jednom vyhotovení poskytne každej zo zúčastnených osôb.

Článok 8
A Postup v prípade zistenia šikanovania

V prípade, že v priestoroch školy počas vyučovania, na športoviskách resp. na školských akciách **sa zistí prípad šikanovania,** je každý pedagogický a nepedagogický zamestnanec **povinný** postupovať nasledovným spôsobom:

1. Zamestnanec, ktorý **zistí prípad šikanovania,** informuje o tejto skutočnosti triedneho učiteľa agresora a obete, výchovného poradcu a zástupcu vedenia školy. Pri vážnych prípadoch, ale aj pri agresii agresora zamestnanec zavolá políciu.

2. Výchovný poradca školy si na vyšetrenie prizve daných žiakov, zamestnanca školy, ktorý skutočnosť oznámil a triednych učiteľov. O danom vyšetrení spíšu zápis, ktorý výchovný poradca založí k riešeným prípadom a druhé vyhotovenie triedni učitelia priložia ku katalógovým listom žiakov.

3. V zápise popíšu skutočnosť, vyjadrenia agresora a obete a navrhnú opatrenia na riešenie.

4. Výchovný poradca školy v spolupráci s triednymi učiteľmi agresora a obete si pozve na pohovor rodičov, resp. **zákonných zástupcov týchto žiakov**. K pohovoru prizvú aj riaditeľa školy. Aj o tomto stretnutí spíšu zápis.

5. Po písomnom uzavretí celého prípadu, zvážení návrhov na opatrenia, vyjadrení agresora a obete, rodičov, resp. zákonných zástupcov týchto žiakov, **riaditeľ školy rozhodne o ďalšom postupe** v súlade so Školským poriadkom.

6. Nakoľko šikanovanie je závažným negatívnym spoločenským javom, celý prípad vyšetrenia šikanovania sa bude realizovať **pri zachovaní dôvernosti až do vyriešenia daného prípadu.** Týmto postupom nie je dotknutá informačná povinnosť školy.

7. V prípade, že tento negatívny jav zistí žiak školy, je povinný okamžite o tejto skutočnosti informovať svojho triedneho učiteľa a v jeho neprítomnosti výchovného poradcu školy.

B Program na elimináciu šikanovania

„Program na elimináciu šikanovania“ je súčasťou všetkých zložiek výchovnovzdelávacieho pôsobenia, a preto sa realizuje postupne v priebehu celého školského roka.

Pri eliminácii šikanovania spolupracujeme s týmito organizáciami:

- s odborníkmi CPPPaP Michalovce,
- Regionálnym ústavom verejného zdravotníctva,
- Mestskou políciou Michalovce,
- ÚPSV a R Michalovce,
- s rodičmi našich žiakov.

1. Na začiatku školského roku žiaci svojim podpisom potvrdzujú, že boli podrobne informovaní o Školskom poriadku, v ktorom sa zakazuje:

- fajčenie v priestoroch školy a pri činnostiach organizovaných školou (opakované),
- požívanie alkoholických nápojov a iných druhov toxických látok v školských priestoroch a na školských akciách,
- prejavy rasovej neznášanlivosti a propagáciu symbolov radikálnych hnutí,
- prechovávanie návykových a psychotropných látok (marihuana, pervitín, heroín, kokaín, toluén atď.),

- prejavy šikanovania.

2. So Školským poriadkom sú rodičia oboznámení na prvej schôdzke ZRPŠ.
3. Na triednických hodinách sa triedni učitelia povinne venujú takým témam ako je priateľstvo, spolupráca, pomoc a pod. Snažia sa formovať zdravý kolektív, v ktorom prevládajú dobré medziľudské vzťahy a pravidlá fair-play. Osobitnú pozornosť venujú triedni učitelia najnovšej forme šikanovania – kyberšikane (priebežne).
4. V časovom horizonte december – január realizovanie besied a preventívnych opatrení s Mestskou políciou Michalovce na témy: Šikanovanie, Trestno-právna zodpovednosť mládeže, Kyberšikana.
5. Zmapovať situáciu o výskyte šikanovania na škole anonymným dotazníkom.

Článok 9

Záverečné ustanovenie.

Táto interná smernica je platná v plnom rozsahu od 1. septembra 2019.

.....

Ing. Stanislav Štefanisko, MBA

riaditeľ školy

1) § 155 Trestného zákona.
2) § 183 Trestného zákona.
3) § 188 Trestného zákona.
4) § 189 Trestného zákona.
5) § 190 Trestného zákona.
6) § 192 Trestného zákona.
7) § 194 Trestného zákona.
8) § 200 Trestného zákona.
9) § 201 až 201b Trestného zákona.
10) § 212 Trestného zákona.
11) § 215 Trestného zákona.
12) § 245 Trestného zákona.
13) § 260 Trestného zákona.
14) § 360a Trestného zákona.
15) § 368 Trestného zákona.
16) § 369 Trestného zákona.
17) § 370 Trestného zákona.
18) § 373a Trestného zákona.
19) § 49 zákona Slovenskej národnej rady č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov.
20) § 50 zákona Slovenskej národnej rady č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov.
21) § 22 Trestného zákona.
22) § 341 Trestného zákona.
23) § 340 Trestného zákona.
24) § 158 Trestného zákona